

فەلسەفە د قوناغین نوو دا (رۆمانسیهت) وه کوره هنده کا فەلسەفی وره نگه دانا وی دناڤه ده بیدا

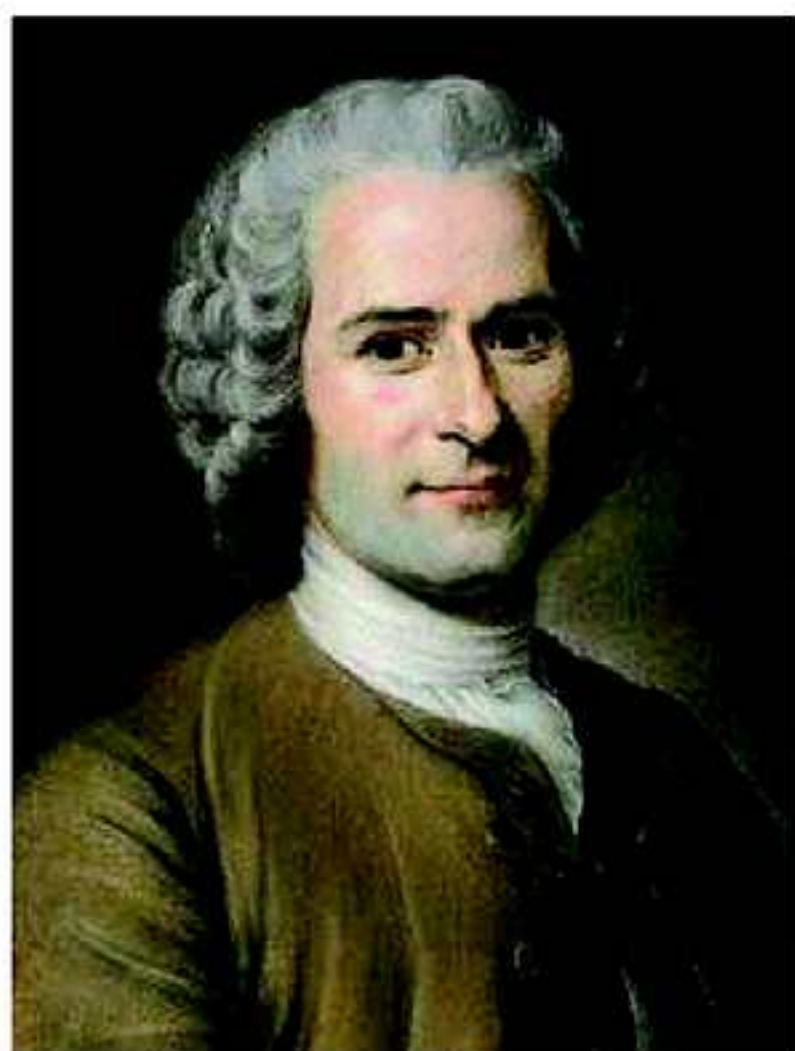
م. ه. زۆزان سادق سه عید تروانشی

زانکویا دهوک / فاکولتیا زانستین مروڤایهتی / سکولا بنیات / پشکا زمانن کوردی

رۆمانتیکیهت

• قوناغا بهری رۆمانسیهتی:

ههلوه شانندن و نه مانا هه ر ریبازهکی فاکته ره که بو پهیدا بوونا ئیکا دیترا، پهیدا بوونا رومانسیهتی ژێ ریبازهک بوو دژی کلاسیزمی پهیدا بووی و هه می بنه ما و رفیشین وی. × رومانسیهت وه کو بزاقهک ره و ریشالین وی ل چه رخی هه ژدی دهستپیکریه و گه شه کرنا خوه ژیل دهستپیکا سه دی نوزدی دیتیه» (الادب الفرئسی، انترنیت). رومانسیهت وه کو زاراڤیا ژ په یقا رۆمان (namoR) هاتیه ل دوویف وی رامانا د چه رخی ناڤین دا هاتی ب واتایا سه رهاتین سه ره روی (حکایات المغامرات) هه ره وه سا رامانا وی تاماژیه بو دیمه نین گوندا و جوانیا وان " ئیکه مین جار ده می ته ڤ ئیدی هه مه پهیدا بووی ل تهلمانی بوو ل سه دی

دوازدی، لی ب شیوه کی روون و ئاشکرا نه بوو، به لکو هه لگرا هنده ک لایه نین مژدار بوو. و گه له ک تاماژه ژێ دچوو وه کو: چیروکین ئاشویی، وینین سه رنج راکیش و هه لچووی، سوارچاکی و سه ره روی و ده رچوون ژ پیقه ر و یاسایین دناڤه جقاکی دا .." (المذهب الرومانسی moc. ibaradatnom. fiad) دیارد بیت کو بوچوونین جودا ل سه ر پهیدا بوونا قی ریبازی یا هه ی لی، فه ره اد پیربال " ته قی بزاقی ب سه دی ۱۱ و ۲۱ ل ته ورپا هه می قه گریده ت"

رووگه ه

وهرزیه، پویته ی د ده ته شه کولین و وهرکیرانین مروڤایهتی و زانستی

ژماره 4 بهارا ۲۰۱۲

ریبازہ تہ دہبہ کان، فرہاد پیربال، ل ۱۵) دہمان دہم دا ناماژی ب وی چہندی دکہت کو ہونہر و شیوازہ کی ہونہری یہ، ہہروہ کی ل سہری مہ ناماژہ کری کو کومہ کا وینہ و رامانا ب خوہقہ دگریت. بہلی پتربا ژیدہران رژی دی ل سہری وی چہندی دکہن کو رومانسیہت و ہکو ریباز دگہل گہورینین بارودوخین سیاسی، جفاکی، میژووی پیدابوونہ ہہروہ سا د وی دہمیدا ہاتیہ ہہبوونی دہمی دہرہبہ گایہ تی ہہلوہشیای و تہوہری برجوازیہ تی سہرہلدای و تہ ژ چہندہ ژی ((د دہہ سالین دووماہی بوو ژ سہدی ہہژدی و چاریکا ٹیک کی ژ سہدی نوزدی)) (د. فواد مرعی، المدخل الی الاداب الاوربیہ، ص ۳۸۱). دیارہ کو برجوازیہ تی خہلک ژ زنجیرین دہرہبہ گایہ تی قورتال کریہ، لی دہستین وان ب جورہ کی دیتری زنجیرا گریدایہ تہوژی زنجیرین کوبلہ بوونا دراٹو پارہی کو خودانی پارہی بو خودان دہستہ لاتہ کا جفاکی.

بزاقا روشہ نگہری یری و ہکو قوناغہک بہری رومانسیزمی رؤلہ کی سہرہ کی د بزاقا رەوشہ نبیری و جفاکی ل تہو روپا دا ہہ بوو. « تہو بزوتنہ و دہیہ بہ خہ باتیک کی تایدیولوژی چینی ناوہ راست لہ دژی دہرہبہ گایہ تی لہ قہلہم دہدریت، کوتای تہو بزوتنہ و دہیہ بہ شورہ شی فرہنسی ۹۸۷۱ ہات» (ریبازہ تہ دہبہ کان، د. ہمداد حوسین، ل ۵۶) ل قیری دیاردبیت کو ٹیک ژ فاکتہرین ہاریکار بو پیدابوونا رومانسیہ تی شورہ شا فرہنسی بوویہ و پاشی تہو فاکتہرین دیتر تہوین (عماد حاتم د پہرتہ کا مدخل الی تاریخ الاداب الاوربیہ) ناماژہ کرین کو ہاریکار بوون بو چہ سپاندنا فی بزاقی ژ وان فاکتہران ژی: (شورہ شا فرہنسی، شہری ناپلیونی، پاشقہ مانا (الرجعیة) تہو روپی، قولپا پیروز (الحلف المقدس)، بہ لاقبونا دہزگہ ہین راگہ ہاندنی، کودہ تایا پیشہ سازی:

- تہنجامین نا بووری
- تہنجامین چفاکی
- تہنجامین ہزری

سہرکہ فتن و شینبوونا دہسپیک کی یا ربالیزمی، کوژ تہنجامی پیدابوونا وی دو تہورین تہدہ بی ہاتنہ ہہبوونی تہوژی:

- لایہ نی پارتزگاری
- لایہ نی شورہ شگیری

بہرہف پیشقہ چوونا تہدہ بی تہو روپی، پیدابوونا سیمایین ریالیستی (قومی) یین تاییہت، دابریں ژ واقعی، ناراستا وی ژی بہرہ ژ تایدیالیہ ناشویی (المثال الخیالی) (دچوو) (ص ۷۸۲).

لایہ نگرین قوناغا روشہ نگہری ل سہدی ہہژدی ہہول و بزاقکرن کوهہ می زانستان

بۆ خزمه تا مرۆقايه تیی بکاربینن، ئیک ژوان بزاقکه ران دبیریت» فهلسه فه نه و زانسته یه له به خته وه ری ده کولیتته وه» (د. همداد حوسین، ل ۵۶). دیاره کومه ره ما وان دوی سه رده می دا کوفه لسه فه ده ره بواره کی دا چ زانستی یان مرۆقايه تی د خزمه تا مرۆقايه تیی دا بیت ب پلا ئیکتی. دیسان دبیرن» روشنگه ره کان پیاوانی مه زن بوون. له فه ره نسا نه وان بوونه هوی روشنگردنه وه ی بیری خه لک و ناماده کردنیان بۆ شوره شی فه ره نسی، تا نه و په ری گیانی شوره شگیریان تیا بوو، ره خنه یان له هه موو بیروباوه ر و یاسا و ده ستوریک ده گرت و عه قل یان کردبوو تاکه پیوانه یه ک و هه موو شتی نه یه توانی مه عقوولیه تی خوی بسه لمینی، له دژی ده وه ستن» (د. همداد حوسین، ل ۵۶). دیاره کومه پیدابوونا شوره شا فه ره نسی ژ نه جمی کاریگه ربوونا خه لکی ب هزر و بیرن نقیسه رین وی سه رده می بوو و نه فه ژی ناماژیه کونقیسه ر ب هه ست و هزرین خوه دشیت ورژاندنا هه ستین خه لکی ب په یقین خوه بکه ت و ئاراستا وان یا هزری و نه ته وه ی و جفاکی و .... بگه ریت. نه فه چهنده ژی دمیا نا و چه سپاندنا هزر و بیروین فه یله سوفی ئینگلیزی (جۆن لوک) کو کارتیکنه کا مه زن هه بوو ل سه ر به لاقبوونا قی هزری × ب تاییه ت نه و دژی بیروباوه ری غه ریزه بوو، که له گه ل مرقداله دایک بییت و فهلسه فه ی ئایدیالیزی یا دیکارت له سه ر چه سپابوو» (د. همداد حوسین، ل ۶۶). هه ره وده سا جۆن لوک کارتیکن ل سه ر رۆسووی ژی هه بوو و نه فه کارتیکنه بو نه گه ری په یدابوونا (العقد الاجتماعي) یا روسو و دبیریت» جۆن لوک چاره سه ریا وان بابه تان کره نه وین من ب هه مان پرنسیپن په رتوکا خوه ل سه ر دانای» (انترنیت www.ten.rosoj) و نه قی به ره ه می کارتیکنه خوه ل سه ر گه لی فه ره نسا و نه ورپا هه بوو و ئیک ژ فاکته رین سه رکی بوو بۆ هه لبوونا شوره شا فه ره نسی بوو.

•• قوناغا رومانسیه تی

رومانسیه ت وه کو ئاولناو یا ژ په یقا (znamor) یا فه ره نسی یا که فن هاتیه وه رگرتن کو ب راما نا زمانین رومانسی یین ناخخوی ده ییت نه وین ژ زمانین لاتینی په یدابوو ی وه کی فه ره نسی و ئیتالی و ئیسپانی و بورتیه گالی... به لی (namoR) د چه رخین ناخین دا بۆ پولینکرا ئیک ژ چیروکین سوارچاکی بکاردهات نه وین

رووگه ه

وهزیه، پویته ی د ده ته فه سکولین و وه سکیرانین مرۆقايه تی و زانستی

ژماره 4 بهارا ۲۰۱۲

ب زمانى ناڅخوى هاتينه نقيسين. و نهڅ جوزى چيروكا زوربه يا جاراب شيوازى شعرا دهاته نقيسين. (الرومانسية، دنكان هيث، ت: عصام حجازي، ص ۱۱). ديارديت كولا دهسپيكي رومانس وهكو زاراقى سوارچاكيى تيكله لى (رومانسيه تى) بوويه به لى دبيت ل قيرى رومان يا زيكل جودايت يان سوارچاكي به شهك بيت ژ بابه تين رومانسيه ت وهكو بزاق و ريباز ب خوهڅه دگريت. ((په يفا (رومانسيه) ژ نه جامى تيكله لكرنا زمانى رومانسى دگهل زمانى لاتينى هاته هه بوونى... نهڅى زمانى ژى وينى خوه يى دهربرينى هه بوو كود ماوه كى دا گه هشته كوييتكا بلنديى بتاييه ت ل دهڅه را (بروفنس) باشورى فهره نسا كو ببوو نامرازى دهربرينى ژ نه ده به كى به رنياس و به ربه لافبوونه كا مه زن ب خوهڅه گرت ب تاييه ت د چهرخى يازدى و دوازدى دا)) (المصطلح في الادب الغربي، د. ناصر الحانى، ص ۸۶). دقيرى دا ديارديت كولا قيرى مه رهم ژ زمانى رومانسى بكارنيانا هندهك دهسته واژه و په يقين بزاره نه. هه روه سا وهكو ديتنه كا زمانى نهڅ په يڅه هندهك دبين نكو په يڅه كا ئيسپانيه x بو جوړه كى تاييه تى داريتن و څه هاندنا هوزانى دهيتته گوتن و نهو شعره ژى ژ كومه كا ديران پيكل دهيت كو ديرين وى هه شت برگه ينه، لى ديرين جوتى د ريتمى دا دههڅپشتكن و ديرين تاك ريتما وان يا ره هايه)) (المذهب الرومانسي، انترنيت).

ده رباره ي پيدا بوونا بزاقا رومانسيه تى هندهك ره خنه گر وى چهندي دياردكهن كو نهڅ بزاقه ل تينكلترا پيدا بوويه پشتى مرنا (ولتر سكوت ۲۳۸) و هنده كين ديتر به رى ده مى مرنا وى ددانن. و نهڅ ده مه ژى نهو ماوه بوو يى ب ماوى رومانسى هاتيه ناڅكرن مينا: وردز ورث، كولودج، بايرون، كيتس، ولتر سكوت. (المصطلح في الادب الغربي، د. ناصر الحانى، ص ۸۶). جهى تاماژه كرنى يه كو» ل ده مى پيدا بوونا رومانسيه تى وهكو فه لسه فه كى هه څرك

به رامبه ر كلاسيكيه تى پيدا بوو و نه ده ب وهكو بابه ته كى سه ره كى د ژيانى دا دگهل پيلين گهورينا خوه بر، له وما ژى دگهل دا هه مى نهو بابه تين چيژو ئيستاتيككا ب خوهڅه گرتن له وما هندهك ره خنه گران نهڅ چهرخه ب x مرض العصر» دانياسين، چونكى نه بتنى نه ده ب كه تيه به ر پيلين گهورينى به لكو سه رو سيمايين ژيانا چهرخى هه ميبى هاته گهورين» (الادب و فنونه، عزالدين اسماعيل، ص ۲۵).

کهواته دیاره رومانسیه تی وهکو بزاق ژیان ههمی گهوریه لهوما ب نه خوشیا سهردهمی دهاته نیاسین. دئی بواری دا ژی × د. محمد غنیمی هلال» دبیزیت) رومانتیکیهت، ریبازهکا نهدهبی یه ب مهترسیدارترین تشت د ژیانان نهدهبی ل جیهانی دهیته نیاسین، چ وهکو فهلسهفهکا سوزداری پرنسیپین خوه یین مروقیایه تی فه یان وهکو بهرهمین نهدهبی و جفاکی» (الرومانتیکیه، د. محمد غنیمی هلال، ص ۵). نه ههردوو دیتنه ژ وی بوچوونی یا دوور نهبوو نهوا × گوتیه» گوتی و دبیزیت) رومانتیکیهت نهخوشیه، و کلاسیزم ساخلمیه (الرومانتیکیه، لیلیان فیرست، ص ۴۱). نهقی چهندی شاعر و نقیسه ر ههمی ژ بکارئینان قی زاراقه ی ترساندن، چونکی کهسی نهقی ناتی نهخوشی ل سهر خوه بهرهمین خوه بینیت» تا کوسالا ۸۱۸۱ دهمی ستندال راگه هاندی و کوت × نه ز رومانسی مه» و تاگییری شکسپیری مه دژی راسین و دگهل بیرونی مه دژی بوالوی» (عبدالرزاق الاصفی، المذاهب الادبیه لدی الغرب، ص ۵۵

رومانسیهت، ریبازهکا نهدهبی دژی کلاسیکیه تی پهیدا بوو، شیا وان ههمی رقیشت و یاسا و بنه ماین وی ب گهوریت» (نه گهر کلاسیکیهت د فهلسهفا خوه یا هونه ری دا پشت بهستنی ل سهر تیورا لاسایکرنی بکته نهوا نه رستوی سهر وکانیا وی بو ههمی هونه را دانای... رومانسیهت ژی یاخیبوونه ک بوو ل سهر قی فهلسهفی، و دبیزن نهدهب ب گشتی و شعر بتایبه تی نه لاسایکرنا سروشتی یه بهلکو سروش و نهفراندنه. و نامرازی قی چهندی ژی نه میشکه، بهلکو ئاشویا نهفراندهره (المبتکر) یان دانانای یه (المؤلف) دناقبه را نهله مینتین بژکاندی دناق که تواری ههمی و بیرهاتنین بووری دا» (الادب و مذاهبه، محمد مفید الشوباشی، ص ۳۶-۴۶). دئی دیتنی دا داکوکی ل سهر وی چهندی دهیته کرن کور رومانسیهت و نقیسه رین وی کوده تال سهر کلاسیکی و بنه ماین وی کرن ب مهره ما گرنگی دان ب ههست و ئاشوی. نه خاسمه دبواری شعری دا» بهرای رومانسیزمه کان ههسته کان کاتیک جیی ریز و خوشه ویستین که راسته و خو دوور له ههر چهشنه باس و خواستیکی عه قلی بن» (ژان ژاک روسو و سیاسه تی مودیرن، نه حمه د غولامی، ل ۸۹۱)

دهرباره ی وی چهندی کو فه کولینین جودا جودا ل سهر چاوانیا پهیدا بوونا قی زاراقه ی هاتینه کرن و × فریدریک شلیگل» کوب ئیکه م کهس ددانیت کو نه هه زاراقه دناقبه بهرهمین نهدهبی دا بکارئینابیت "سهره رای قی چهندی وی نیزیکی سه د بیست و پینج لاپه ره ل سهر روونکرنا قی زاراقه ی نقیسه یه بهلی نه گه هشتیه چ واتایین قهر بو قی ئیدیهمی» (الرومانتیکیه، لیلیان فیرست، ص ۱۲) نهوا تیچوونا شلوقه کاری بو زاراقه ی نهبتنی ل ده هه نقیسه ره کی بتنی پهیدا بوویه،

رووگه

وهرزیه، پویته ی د دهته فه کولین و
وهرکیرانین مروقیایه تی و زانستی

ژماره 4 بهارا ۲۰۱۲

دگه‌لدا ژی چ رامانین هوبر بو نه هاتنه دانان کو دنقیسیپین وی دا نالوزییا بکارئینانا زاراقی (hcsitnamoR) بهرچاژدکه قییت. لی " اغسط ولهلم » ب شیوه کی ریڅخستی تر نه ژاراقه شیکار کر به و بکارئینایه ب تایبته د پهرتو کین خوه دا نه وین ب ناقی (محاضرات فی الادب المحض والفن، و محاضرات فی الفن الدرامی والادب) کو ب رامانا × گیانی تایبته تی نه ده بی هه چهره رخ دهیت بهرامبه ری » بالمقارنه « نه ده بی که قنی کلاسیکی » (الرومانتیکیه، لیلیان فیرست، ص ۱۲). به لی دوی ده می دا × شیغل » ل رامانه کا گونجای دگه ری کو ب شیوه کی دورست فی ریباری ب خوه قه بگریته له وما د پهرتو و کا خوه دا نه و اب ناقی (حدیث عن الشعر) هیلین جودا کرنی دناقبه را (کلاسیک) و (رومانتیکی) دا دانان و ب فی شیوه ی پیناسه و دیتنا خوه ده باره ی رومانتیکیه تی دیار کر به و دبیریت » هیقیدارم له ذاتی د وی چهندی دا نه که ن کو په یقا رومانتیکی و هه چهره رخ ل ده قمن ده ق و اتانه، به لکو په یقا رومانتیکی د قنی قوناغی دالده ق من نه جوره کی شعری یه به لکو نه له مینتکه ژ نه له مینتین وی » (الرومانتیکیه، لیلیان فیرست، ص ۲۲) که واته دیارد بیت کو رومانتیکیه ت نه وه کو بزاق و ریبار هاتیه نیاسین به لکو وه کو جوره کی شعری یه، هه ر ژ بهر قی چهندی بو وی نازناقی رومانتیکی دانا سه ر (شکسپیر و دانتی و سرفانتس). نه ده بی رومانتیکی وه کو نه ده به کی نه ته وه ی دهیته نیاسین ته ماشه ی ناینده ی دکته ب مه ره ما گهورینا سه رده می نوکه به ره ق باشتین قوناغ، له وما ژی رومانتیکیا باوه ری ب تاکه که سی و هه ستین وان هه بوون هه ردیسان باوه ری ب وی چهندی هه بوو کو مرقوب خوه به ره ف پیش و ناینده ی دچیت » له وما ژی هه ول دده ت خوه ژ یاسا و توندیا نه ده بی که قن قورتال بکته » (الرومانتیکیه، محمد غنیمی هلال، ص ۳۲) هه ر نه ق چهنده یه نه گه ر کو وی به ره ق نازادیا ده برین و لیبرالیتا هزر و بیرا دبه ت، × فیتشه ۱۸۱۰-۲۶۷۱ » نیک ژ فه یله سوفین رومانتیکی دهیته هژمارتن و قوتایی (کانت » ه دبیریت » (هونه ر نازادیا خویه تی یه هه وه کی هه ی، و دقنی نازادیی دا ریخوشکر نه که بو نازادیا مافان)) (النقد الادبی الحدیث، د. محمد غنیمی هلال، ص ۳۰۴) نه قه دیاردکته کو نازادیا ده برینی نیک بو ژ شیوین ویره کیی د بوارین هونه ری دا بکار دهین، له وما ژی نه گه ر نه ده بی کلاسیکی نه ده به کی ره سه ن و پاریزگاری بیت، رومانتیکیه ت نه ده بی هه ستایه و تیدا شعرین وژدانی زور دبن. هه رچهنده کو هه قرکین توند هاتنه کرن دناقبه را وان که سین قیاین چه سپاندنا پرنسیپین نوو دنا ق هه می بواراندا بکه ن دگه ل وان که سین چه ز دکرن کو بارودوخ هه روه کی خوه بمینیت، به لی نه و شیانین وان بکارئینانین سه رنه کرت و گهورینی جهی خوه سه پاندن، لی دهه مان ده مدا

دوو نهوه رین ژیک جودا په یدابوون نه وژی (رؤمانتیکه تا فه زقراندی (الرجعیه) نه وژی شاتویربان، نوفالیس... بوون کو دژی هزرا پیشکه فتی بوون نه وادگه ل شوره سی بارودوخین نوو په یداکرین، ته وهری دوی ژی رؤمانتیکه یت پیشکه فتن خوازبوو کو پیکهاتی بوو ژ: بایرون، شیلی، هیجو، جورج ساند، کو وان دقیا بهرژده نندین خه لکی بیاریزین و گازی ب په یدابوون و هه بوونا دیموکراسیه تی دکر) (د. فؤاد مرعی، المدخل الي الاداب الوریبی، ص ۴۸۱).

رؤمانتیکه یتا فه رهنسی:

دهستپیکا په یدابوونا رومانسیه تی د زقریته سه دهی هه ژدی ل فه رهنسا و پاشی گه هشته کوپیتکا گه شه کرنا خوه ل سه دی نوزدی و بنیاتی ژی ل سه رنه مایه کی فه لسه فی دانا کو نه وژی فه لسه فه کا وژدانی و عاتیفی بوو کو ژ لایی جان جاک رؤسوی نوینه راتیا وی دکر. بنیاتی قی ریازی و هه کو فه لسه فه ل سه رنه گسته کا جفاکی دانا بوو نه وژی بلندکرن و پیشئیخستنا چینا بورجوازی بوو کو رومانسیا ب وینین هه ستدار وینی وی ره شینی و شه پرزه ییا خه لکی دوی سه رده می دا بهرچا ژ کره.

نه گهر پیداچوونه کی ل سه ر په یدابوونا قی بزاقی بکه ین دی بینین کو گه له ک نه گهران ب خوه فه دگریت و لسه ری باسی لی هاتیبه کرن، لی هه روه کو (پیربال) ب پوخته تر باس دکه ت و دبیزیت» نه و دوخه شارستانی ه فیکریه ی رؤمانسیزم تیدا سه ری هه لدا، شوره شی فه رهنسا ۹۸۷۱ و دامه زرانندی سیسته می په رله مانتاری، له ناکامی نه مه شدا بلا بوونه وهی جارنامه ی گه ردوونی مافی مرؤف که زه مینه خوش کرد بو و ده پینانی نازادیه کانی تاکه که س. خاوزه مانی نه مانه ش شوره شی پیشه سازی و شور شه کانی ئینگلستان ۶۲۸۱-۶۵۸۱ پیش نه مانه ش نه و بزاقه فیکریه ی که به سه رده می روشن گه ری ناسراوه له نه وروپا له سه ده ی هه ژدی دا» (د. فه رهاد پیربال، ریبازه نه ده بیه کان، ص ۲۵). دیاره کو نه و پرنسیپین رؤمانسیه ت پی هاتین گهورینه کا ریشالی بوویه ل سه ر کلاسیکه تی، ئیک ژ دیروکنقیسین فه رهنسی (گایتان بیکون) دبیزیت» رومانسیه ت کومه کا چیژین هه قدم بوون، نازادیه کا ره اباوو، داهینانه کا که سایه تی و ره سه ن بوو دوور بو ژ لاسایکرنی، رؤمانسیه ت هونه ره دوریشمی وی: کل شیئی مسموح به» (عبدالرزاق الاصفه، ص ۵۵) که واته رؤمانسیه ت رهد کرنا هه ر تشته کی زارقه کری دکه ت، دوژمنی داب و نه ریتایه له و ما دقیت نه و که سی دقنی ریبازی دا دلسوزی خوه و هه ستین خوه بیت گهورینی د شیوه و ناقه روکا خوه دا بکه ت کو تیگه هه کی نوو بو واقعی بدهینیت و هه لوبسته کی هه قچه رخ هه بیت بو

جیهانی، دیسان سه‌روه‌ریی دده‌ته دلی و به‌رزتردیینیت ژعه‌قلی.
 × رومان‌تیکیه‌تی گه‌شه‌کرنا خوه‌ل وان وه‌لاتان دیت ته‌وین چاکسازیا تاینی لی
 په‌یدا بووی، گومان ژی دوی چهندی دا نینه کو رابه‌ری سه‌ره‌کی یی قی چهندی
 نفیسه‌ره‌کی جونیفی بیت کو یی خودان بیرو باوه‌رو دینداریت ب کریستانیه‌تا
 پروتستانتی کو نه‌وژی جان جاک روسویه» (د. علی جواد طاهر، الخلیصة فی
 المذاهب الادبیه، ص ۸۱). ل قیری به‌لگاندا وی چهندی دهیته کرن کو جان جاک
 روسو رابه‌ری قی بزاقی یه و ژ بهر باوه‌ریا خه‌لکی ب پرنسیپین تاینی له‌وما
 نه‌وژی شیا ب وی ریکی کارتیکنی گه‌رینی ل سه‌ر خه‌لکی نه‌نجام بده‌ت. و
 پلانا وی یا گهورینا سه‌متا کلاسیکیی سه‌ره‌که‌قیتن.

ژ نفیسه‌رین رومانسیه‌تا فه‌ره‌نسی:

رومانسیه‌ت د ریره‌وا خوه‌گه‌له‌ک نفیسه‌ر و شاعر و سیاسه‌تمه‌دار دگه‌ل پیلین
 گهورینا خوه‌ب خوه‌قه‌گرت، لی هنده‌کا ژ وان و هه‌ر نیکی د بواری خوه‌دا
 روله‌کی کاریگه‌ر ب خوه‌قه‌گرت. ژ وان ژی (جان جاک روسو ۲۱۷۱-۸۷۷۱)
 هه‌مین کو رومانسیه‌ت دناؤ به‌ره‌مین وی دا ره‌نگه‌ده‌دا به‌ری وه‌کو ریبار
 په‌یدا بیت (شینوارین کاریگه‌ریوونی د به‌ره‌مین: ایمیل، الاعترافات، احلام
 المتجول الوحید، روسوی باوه‌ری ب عقل و هزر و دیالیکتیکیی هه‌بوو، به‌لی
 پاشی به‌ره‌ف لایه‌نین غه‌ریزه و هه‌ستین تاکه‌که‌سی چوو، دگه‌ل هه‌ست ب سروشتی
 وخه‌ون و شکاندا گریدانین جفاکی، و دبینیت کو مروّف دفته‌ره‌تا خوه‌دایی باشه
 و جفاک وی به‌ره‌ف خرابیی دبه‌ت. پیشکه‌فتن زه‌حمه‌تی بو مروّقی په‌یدا دکه‌ت و
 چ چاره‌سه‌ری بو قی چهندی نینه ژبلی په‌نابرن به‌ر سروشتی و حه‌ره‌ما تاینی))
 (عبدالرزاق الاصفه‌ر، ص ۹۵) روسو دمیانا فه‌لسه‌فا خوه‌دا شیا وان هه‌می
 بنه‌مایین دناؤ چفاکی دا وه‌کو هزره‌کا فه‌لسه‌فی و ب ره‌نگه‌کی نه‌ده‌بی دناؤ ده‌ق و
 تیستا ندا به‌یته ره‌نگه‌دان و پاشی ژ نه‌نجامی قی هزری هه‌بوونا ری‌کخراو و
 مافین مروّقی ل جیهانی په‌یدا بوون «روسو شیا هزرا عه‌قلانی یا بزاقا روشنگیری
 بزکینیت، و سه‌روسیمایین چه‌رخه‌ی هه‌ژدی ب ساخله‌تین وژدانی هاته ره‌نگه‌کرن.
 و نه‌ف چهنده بو نمونا نیکی بو رومانسیه‌تی» (دنکان هیث، ت: عصام حجازی،
 اقدم لکم... الرومانسیه، ص ۱۳) هه‌روه‌کی دگه‌له‌ک فه‌کولینا دا هاتی کو نه‌ف
 چهندا روسوی کری پینگاقا نیکی بوو بو په‌یدا بوونا قی ریباری. هه‌رچه‌نده دبیت
 نه‌ف هزرا فه‌لسه‌فی و جفاکی یا روسو گه‌هشتیی ژ نه‌نجامی وی توندیا ژیان
 و ژباری بیت نه‌وا نه‌و توش بووی، کو ب سه‌ر چیا و دار و به‌ر وزنارا که‌قتیه

پیخه مهت تومارکنا وان هزرین خوه یین رومانس و نه‌ف چهنده ژی وه‌کو به‌لگه د پهرتوکا وی یا (الاعترافات ۱۸۷۱-۸۸۷۱) دا هاتیه و چیا یی (تله‌ب) نمونا پراکتیکریا فان کربارین وی بوویه له‌وما دبیریت «نه‌ز پیدقی ب باروقه و بهر و چیا و ریکین کویر و دارستانین زورم، و من دقیت نه‌ز د سهر جهه‌کی بلندای بجم کو ترسم من کونترول بکته» (دنکان هیث، ص ۱۳). نه‌ف چهنده دیاردکته کو نه‌و دزانی کو نه‌گهر هزرا وی وه‌کو ریبیا ژیان وه‌کو فلسفه د (العقد الاجتماعی) دا کته د گوره‌پانا جفاکی دا دی توشی هه‌فرکین توند بیت یا ندی توشی ره‌دکرنا هزرا خوه بیت ژبه‌ر نه‌گونجلندنا هزرین وی دگهل یاسا و ده‌ستورین تاینی و ده‌ستهلاتی یین سهرده‌می وی. هه‌رچه‌نده «رؤسوژ وان خودان باوهران بوو نه‌وین باوهری ب هزرا (المسیح المنتظر) هه‌ی و ده‌ه‌مان دهم دا کهر ب ژ مروقایه‌تی» البشر «فه‌دبوون. هه‌روه‌سا ده‌یته دیارکرن کول ده‌می نه‌زمونا وی یا نا‌قه‌کی جیگیر بووی دی بینین کو سهرداگرتن ل سهر توخیبی هه‌ستان دکته، هه‌روه‌کی وی ده‌روون ل بلندهی و کوپیتکا تشتا دانای، ب به‌هانیا وی چهنده‌ی کو نه‌و دشیته ب گه‌له‌ک هه‌لبزارتنین تاکاری رابیت» (دنکان هیث، ص ۱۳).

ژ بوچوونین وی دیاردبیت کو هزرین وی گری‌دای تاکی بنه‌ره‌تی یه $\times$ الفردیه القاعده «نه‌وی به‌شداریی د به‌رجسته‌کرنا هزرین رومانس دکته کو نه‌وژی په‌یوه‌ندی دنا‌قه‌را تاکه کسه‌ی و جفاکی دایه. ل قیری داکوکیا وی ل سهر هه‌ردوو ته‌وه‌رین سهره‌کی دکته نه‌وین دبنه بنه‌ما بو‌ئیکنینانا ده‌وله‌ت و وه‌لاتی دا، و بیی فان هه‌ردوو ته‌وه‌را چ جفاک پیک ناهین. به‌لی نه‌وی هه‌می هه‌ول و بزاف کرینه کو ب ریکه‌کا فلسفه‌ی کو بگه‌هیته هه‌بوونا وی وینه‌ی نه‌وی وی دنا‌ف سروشتی دا دیتی هه‌روه‌کی د ده‌سپیکا پهرتوکا خوه» الاعترافات «دا دبیریت» نه‌ز دمیانا نیک ژ گه‌ریانین خوه یین سهره‌روی دا نه‌وا چ نمونین دی وه‌کی وی نه‌دبن و نه‌ه‌دبن گه‌ه‌شتم وی چهنده‌ی کو من دقیت وینه‌ نمونه‌کی چیکه‌م کو ب مه‌رجه‌کی دگهل وی وینه‌ی به‌رامبه‌ریت نه‌وی دنا‌ف سروشتی دا و نه‌و تابلویه وی بی‌یریت نه‌وا دنا‌ف ده‌رونی من دا» (دنکان هیث، ص ۲۳) ل قیری رؤسوی دقیت ناماژی ب وی چهنده‌ی بکته کو نه‌و دقیت وینه‌ی خوبه‌تیا خوه چیبکته ب مه‌رجه‌کی هه‌ره‌مان نه‌و وینه‌بیت یی ژ راست دنا‌ف له‌شی وی دا، و نه‌و دزانیته کو نه‌و دزانیته کو نه‌و و نه‌که‌سه‌کی دیتر نه‌شیته وی وینه‌ی ب قی ره‌نگی چیکه‌ت له‌وما هه‌ر نه‌و ب خوه به‌رسف دده‌ت و دبیریت «من چ هه‌فکویف» نقیر» دقی جیهانی دا نینن، دبیت نه‌ز ژ هه‌میان باشتر نه‌بم، لی هه‌ر چ نه‌بیت نه‌ز بی جودا و فه‌ده‌رم ژ وان» (دنکان هیث، ص ۲۳). به‌لی پشتی ماوه‌کی رؤسوی و $\times$ کانت «بریار ب وی چهنده‌ی د اکو عقل ده‌سته‌لاه‌ته، چونکی نه‌و ده‌ربرینی

رووگه‌ه

وهرزیه، پویته‌ی د ده‌ته شه‌کولین و
وهرکیرانین مروقایه‌تی و زانستی

ژماره 4 بهارا ۲۰۱۲

ژدهنگی ناڅخوبی مروقی دکهت و رهفتار و کربارا ب مروقی ددهته کرن و نهجامدان، لهوما ژي تاکیدکړنا وان ل سهر نازادیا ههلبژارتنی هاته کرن و نهقی نازادیی دبوارین نهدهب و دهربرینی ژ ههست و سوزین نهديبهکی نازد د بکائینانا پهیقا دا ناکهت و دبیریت» ههست بهرهمی بارودوخین تیکنالاندین ههیینه نهوا ههبوونا خوه ژ عهقلی وهردگریت، ب قی رهنگی عهقل و ههست ب ههقرا یت دناڅ رهفتارین مه دا ههین و دهینه دیتن» (دنکان هیپ، ص ۲۳). . زیدهباری روسوی (مدام دوستال ۶۶۷۱-۷۱۸۱)، شاتوبریان ۸۶۷۱-۸۴۸۱. رولهکی باش دقې بواری دا ههبوو

رؤمانتیکه تا ئینگلیزی (۱۱۷۱):

نهدهب ژ لایی نقیسه ر و شاعران قه دهیته نقیسین، بیی کو هندهک جارا پلان بو گهوربنا سه متا ربیازا ئیکی بهیته دانا. رؤمانسیه تا ئینگلیزی ژي بی ههبوونا ئیستراتیجیه کا پیش وهخت دمیانا بهرهمین هندهک نقیسران بهرچاڅ کهتن لهوما ژي دهستپیکا قی ههبوونی ژي دناڅ میژوویا نهدهبیاتین وان دا» دزقریته سالا ۱۱۷۱، لی نهڅ پهیدا بوونه ب شیوی فلسفه کا هزری بوو و پاشی ل سهر دهستی (توماس گرای) و (ویلیام بلیک) گه شه کرن ب خوهڅه گرت» (الرومانسیه، انترنیت den.diaas.www). مهردم ل قیری نهوه کو دهستپیکا پهیدا بوونا قی بزاقی یا تیکه لکری بوو دگهل وان هزرین فلسفه فی نهوین وی سهردهمی پهیدا بوون × رؤمانسیزم تا ئینگلیزی له بهرهمه کانی (روبرت پرنس) دهستپیکر پاشی د شعرین (وردز و ورس ۵۸۱-۰۷۷۱) و (کولیریدج ۲۷۷۱-۴۳۸۱) ب تهواوی کامل بوو و گه شه کر... له سالی (۱۸۱-۰۵۲۸۱) بهرهمه کانی (بايرون و شیلی) و (کیتس) رؤمانسیزمی ئینگلیزی گه یانده لوتکه، له رؤمانیش رؤمانه میژوویه کانی و التهر سکوت رولیکی گرن گیرا × (د. هیمداد حوسین، ربیازه نهدهبیه کان، ص ۲۸).

شاعرین دهریاچان (شعراء البحیرات): کو نهڅه کومه کا شاعران بوون ل سهر دهریا و دهوروبه رین وی شعرین خوه قه دهاندن نهقی کومی ژي ل سالا ۸۹۷۱-۵۱۸۱ ئیکه م بهرهمی خوه به لاق کریه (د. فههاد پیربال، ل ۷۵) دقې ماوهی دا بهرنیاسترین شاعرئ ئینگلیزی ((ویلیام وردزورث ۷۷۱-۰۵۸۱، کولیریدج، روبرت ساوژی « بیرون ههردهم نهو ب شاعرین دهریاچه گزیدکرن، نه گهری قی ناڅی ژي د زقریته خرغه بوونا فان هه قالان ل جهه کی و به حسکرنا نه خوهشی و توندین ئیک و پشتی ماوهیه کی بهرهمین وان ب « الموايل الغنائیه » هاتنه

نیاسین)) دنکان هیپ، ص ۳۶) نقیسه ر و شاعرین فی تهوه ری هزرا فه زقرین بو رابردووی دکر شاعرین فی قوناغی به روفاژی قوناغا شوره شگیرا «هیرشین توند دکرنه سه ر روشه نگیران» (د. عماد حاتم، تاریخ الاداب الوریة، ص ۷۹۲) دبواری شیواز و دارشتنی دا × شاعرین ده ریچه شیان زمانه کی شعری یی نوو په یدابکن... هنده ک په یقین نووتر داهینان کو شیان ب ریکا وان بگه هنه ده برینه کا دورست ژ زیان و سروشت و مروفایه تی «عماد حاتم، ص ۸۰۳). بولی نه فه وی چندی ناگه هینیت کو نه و زمانی وان دانای زمانه کی نیکگریه، و لدویف فه لسه فا زمانی زمان نه گه هشتیه وی چندی کو زمانه کی واتادار و تیگه هشتی دناقهه را مروقان همیان دا بکارهیت، له ورا ژی زور یا ره وایه کو شاعر د نقیسنین خوه دا په نایی دبه نه بهر هنده ک په یقین مری و فرهنگی. ژ لایی ره خنه ی فه دبیت هنده ک ره خنه ی سقک ناراسته ی فی که می بووینه ژ وان ره خنه گران ژی (ولیم هازلایت ۱۸۷۷-۱۹۳۸) کومینته ک ل سه ر فی گروپی دا (۱۸۸۱) کو ده ریچه یا ریک یا به رزه کری، و نه وان خوه یا وه کی نمونا روسوی (عصمة الذات) لی کری و دبیزیت «وان قیایه گیانی ساده و ساکاری بدنه فه شعری هه روه کوروسوی قیای جفاکی بزقرینیه دوخی وی یی ده ستپیک» (دنکان هیث، ص ۴۶).

شاعرین تهوه رین یا خیبووی و شوره شگیر: نه ف شاعرین فی تهوه ری ژی (با یرون و شیلی) بوون کو دفی ده می دا نه فه ره دوو شاعره گه هشتنه ب وی قوناغی ته و وان هه ست ب نازادیا تاکه که سی کری و ریزگرته کا تایه ت ل هزر و هزر مه ندین قوناغا روشنگه ری کر و بزاؤ کر کو مفای ژ پیشکه فتنا وان یا هزر و نیستاتیکا و پیشکه فتی ببینن داکوب ریکا وی چندی بگه هنه هونه ری بلند. دیاره ژی کو کارتی کرنا بیرو بوچوون و فه لسه فال سه ر شاعران دمیانا به رجسته کرنا ده برینین وان دهیته کرن × کولیردج، شیللی، با یرون، هه رسیکیان کاریگه ربوون به بوچوونه کانی شلیگلی نه لمانی به سه ره وه هه بوو، نه مه ش له ریگه ی کتیبه که ی شلیگله وه که له ۱۸۸۱ ته رجوومه ی نینگلیزی بوویه)) (د. فه ره اد پیربال، ص ۸۵). لی وه کو ده ستپیکا نیکی یا نقیسنینا شعرا رومانسی دزقریته «شعرین نه لفونس دو لامارتین و په رتووکا وی × تاملات شعریه» ۲۸۱ و شعری نوی ده برین بو ژ هه ستین وی کوب ریکا خه مین خوه شیاینه چاره سه ریا سروشت و قیان و تاکیی بکن «(الادب الفرسی، انترنیت)

رووگه ه

وهرزیه، پویته ی د ده ته فه سکولین و وهرکیرانین مروفایه تی و زانستی

ژماره 4 بهارا ۲۰۱۲

• بنه‌مایین فلسه‌فی د رومانسیه‌تی دا:

فلسه‌فه وه‌کو بابه‌ته‌کی سهره‌کی رهنگه‌دانا خوه دناڅ هه‌می بوارین ژیاننی دا دیتبوو. نه‌څ چهنده ژی پالده‌ره‌کی راسته‌و‌خوبوو کو هه‌می نقیسه‌ر ههر ئیک ل په‌ی بواری خوه فلسه‌فی و بنه‌مایین وی دناڅ پرنسیپین باتبه‌تین خوه پراکتیک بکته. مه‌رهما مه‌ل څیری نه‌وه کو ههر بابه‌ته‌کی فلسه‌فی جهی خوه یی دناڅ نه‌دبیاتان دا‌گری، له‌وما ژی دڅی بابه‌تی دا دی‌تاماژنی ب بنه‌مایین سهره‌کی یین رومانسیه‌تی که‌ین و دمیانا څان پرنسیپا دا دی‌دیاریت کاننی ههر بنه‌مایه‌ک ژڅان گریډای کیژ فلسه‌فی یه، ب شیوه‌کی گشتی بنه‌مایین رومانسیه‌تی پیکه‌تی بوون:

۱ / تاکه‌کس و په‌یوه‌ندیا وی ب جڅاکی و ناینی څه: پشته‌ی کلاسیکه‌ت وه‌کو ری‌باز به‌ره‌ف نه‌ماننی چووی، و پشت به‌ستن ل سهر لاسایکرنی و بابه‌تین عه‌قلی کری» رومانسیه‌تی نه‌څ ناراسته‌گه‌وری و به‌ره‌څ دهربرینین هه‌لچوون و هه‌ست و سوزا بر، نانکو نه‌ده‌به‌کی نازادبیت ژ هه‌می گریډان و یاسایین سانسور کری» (د. فائز ترحینی، الدراما و مذاهب الادب، ص ۷۷۱). دیاره کو خالا ئیکی د دهربرینین رومانسیا دا بابه‌تین خویه‌تی یه و دهربرین کرنه ژ وان نه‌خوده‌شین وان دناڅ جڅاکی خوه‌دا برین ب تاییه‌ت د وان ده‌ماندا کو شوره‌شان نه‌وه و هزرین وان توخیب دار کریوون، نه‌څجا په‌یدابوونا رومانسیه‌تی هه‌وه‌کو فیکتور هیجوو دبیریت» رومانسیه‌ت دووماهییا نه‌خوده‌شیای و ته‌په‌سهریایه، و ده‌ستپیکه‌ بو هله‌لاتنا سپیده‌هییه‌کا نوویه که‌س دسهر وی دا نینه (بلندترینه) ژبلی خودی» (د. فائز ترحینی، الدراما و مذاهب الادب، ص ۸۷۱) رومانسیه‌ت د وی ده‌می دا په‌یدابوو ده‌می جڅاک که‌تیه‌ل ژیر فشارا هنده‌ک ده‌سته‌لاتداریین سته‌مکار کو تیدا دهره‌به‌گایه‌تی ده‌زگایی ده‌سته‌لاتداریوو، لی پشته‌ی په‌یدابوونا بزاقا رومانسی نه‌څ سیسته‌مه هه‌می هاتنه‌گه‌ورین و به‌ره‌څ نازادیا تاکه‌کسی و دهربرینی چوو. دڅی بواری» جون لوک. الحکومه‌ المدنیه) و روسوی (العقد الاجتماعي) وه‌کو دانانه‌کا نوو بو‌ریڅه‌برنا جڅاک و ده‌سته‌لاتنی دانا. جون لوک» سه‌روه‌ریا ده‌سته‌لاتنی دایه‌ده‌ستی گه‌ل و خه‌لکی دا، و دبینیت کو خه‌لک دی څی مافی پاریزیت، چونکی دی د ژیاننا خوه یا روژانه‌دا بکارئینن» هه‌روه‌سا دبینیت کو» دی یاسا و حکومه‌تا ههر وه‌لاته‌کی دی ریره‌وا خوه یا تاییه‌ت گریت نه‌گه‌ر نه‌څ ده‌سته‌لاته‌ مافیت بنه‌ره‌تی یین تاکه‌کسین جڅاکی خوه تیک نه‌ده‌ت» (جون لوک، الحکومه‌ المدنیه و صلته‌ها بنظرية العقد الاجتماعي، ص ۵). ل څیری داکوکی ل سهر وی چهندي ده‌یته‌ کرن کو ده‌وله‌ت ب پلا ئیکی مافین مروڅی

دناڤ ئاڤا خوه دا پياريزيت د هه مان دهم دا تاكه كهس نه شين دهسته لاته كا نه دهستنيشانكري بده ته سهروكي چونكي نه ڤه چنده د دهسته لاتا وان دا نينه، ل ڤيري ديارديت كو دانانا سهروكي بو وهلاتي د وي سهدهمي دا نه ڤلايي خهلكي ڤه بوويه و ب هه لبرارتن هه ر وه كو نوكه پاشي سهردهم بو سهردهمي نه ڤه سيسته مي نوكه يي هه لبرارتنا په يدا بوويه نه وږي پشتي به لاقبوونا سيسته مين ديموكراتي، و جون لوک ب ئيکه م دامه زرينه ر و دانه ري بنه مابين ديموكراتيه تي دهيته هژمارتن. ديسان جون لوک باوهری ب هه بوونا هيزه كي هه يه كو لپشت هه ر حكومه ته كي رادوه ستيت و زيروه قانيا كار و نهركين وان دكه ت و نه و هيزه ږي (خهلكه) نه ڤجا مانا سهروكي ل سه ر كورسيكا دهسته لاتي ل سه ر ئيراده و رازيبوونا خهلكي دميينيت» مه رهم ږ ڤي چهندي نه وه كو سهروه ریا دهوله تي نه سهروه ریا حاكمه كي يه» (جون لوک، ص ۶) له وما ږي نه و دبينييت كو سهروك و په رله مان به رپرسيارن به رامبه ر گه ل و وهلاتي خوه دهه ر كار و كريا ره كي دا.

× الحکومه المدنيه» ئيک ږ وان ڤه كولين بوويه نه وين به رگيره كا فه لسه في ږ پرنسيپين شوره شا سال ۸۸۶۱ كرى نه وا ږ نه نجامي وي ياسايا» مافين بنه رده تي يين مروڤي» لي په يدا بووين نه وا هنده ك كه سين پاريزگار پي رابوين كو باوهری ب سيسته مي جمهوري نه بوو يان نه و ميتودين بانگه وازيا يه كسانيا ره ها دناڤه را تاكه كه سين جفاكي دا هه ي (جون لوک، ص ۷) روسوي ږي بنه مابين» العقد الاجتماعي» لسه ر قان ديتنا دانايه، به لي نه ڤه گريه ستا روسوي نه گريه سته كا تاكه كه سيه يه هه ر وه كي ل ده ف (هوز) و ديسان نه گريه سته كه دناڤه را تاك و دهيته لاتي دايه هه ر وه كي × لوک» به حس دكه ت، به لكو گريه سته كه هه ر تاكه ك ئيک گرتني دگه ل كه سه كي ديتر دكه ت، نانكو گريه سته كه دناستي كومي دايه كو هه ر ئيک دي كه سايه تي و شيانين خوه يي شريكايي دانيته ږير دهسته لاتا ئيرادا گستي. و نه ڤه شريكه نابيت چ ئيک گرتنا دگه ل چ كه سين ديتر و ب شيوه كي تاييه ت گريه ده ت.» (العقد الاجتماعي- انترنيت) گريه ستا جفاكي مه رجی سه ره كي و په يامداريه بو هه ر دهسته لاته كا شه رعي و هه ر كه سه كي ڤي گريه ستی موربكه ت ب ديتنا روسوي د وي ده مي دا نه و يي دقوناغه كا تاييه تا ميژووي دا و نه ڤه ږي تاماږه يه كو نه و يي دقوناغه كا ڤه گوهاستني دا ږ دوخه كي سروشتي به ره ڤه جفاكه كي سڤيل.

روسو دبينييت كو» مروڤ ب سروشتي خوه نه هنده يي باشه و نه هند يي خرابه، و يه كساني دناڤ خهلكي دا به رده ف نه ماني چوو پشتي په يدا بوونا چاندين، پيشه سازي، خاوه نداريتي × الملکيه» و ياسا يت هاتينه دانان ږ بو چه سپاندا هيزا سته مكارى ل سه ر خهلكه كي، لي خهلك دشين نازاديا خوه ببينن نه وږي ب

روگه ه

وهرزيه، پويته ي د ده ته شه كولين و
وهرگيرانين مروڤايه تي و زانستي

ژماره 4 بهارا ۲۰۱۲

گریدانا هه به بنده کا جفاکی کو تیدا سه روهری بو جفاکی دهیته دان. دیسان رؤسو ناماژی ب وی چهندی کهت کو» نازادی یه مروقی ژهر گیانه وهر و تشته کی دیتر قهدهر و جودا دکهت. گیانه وهر دبیتته سه رکیش و سه روهر کو سروشت قی چهندی ل سهر د سهقینیت، لی مروق دقئ باهتی دا خوه دبینیت نازد د سهر کردایه تی و بهرگیریکرنی دا».(العقد الاجتماعي، انترنیت). نه ژ باهته هه می و ب شیوه و رهنگین جورا و جور دناؤ تیورین نه ده بی دا و هه ر نیک ل په ی یاسا و ده ستورین خوه رهنگفه دایه، له و ما ژی کو شاعر و نقیسه ران کارتیکر نه کا راسته و خو یا ل سهر جفاکی هه ی ب هه می ته خ و چینین خوه قه.

رؤسوی ناماژه ب هنده ک بنه ماین گرنگ کرینه کو بوینه سه نته ری فه لسه فا وی د ژيانا جفاکی دا هه روهر کی دبیتت «میپاق» جفاکی وه دکهت کو ده ولت سهر و سامانی نه ند امین خوه بهه لگرت» (تاریخ الفكر السياسي، انترنیت).

۲/ هه سترن ب هافیبون و هه ژ بشیکرن د نه خوه شیان دا: هه سترنا

رؤمانسیا ب شه پرزه ی و خه مباریی هه لوسته کی و هه ا په یداکر کور ه قاندا خوه به ره ق سروشتی یان خودا وهندی وژدانی یان دهرون و خو به تیا خوه بیته «ل قیری نه و دی هه ولا لیگه ریانی ل وی دوخی گوشه گیر گه رهیت نه وی دناؤ ناخی وی ب خوه دا به روزه بووی... گه له ک جارا مروقی رؤمانسی توشی گوشه گیری دبیت و شیانین بهرگیریکرنا نه خوه شی و کریارین بزه حمهت نینه، بتایهت نه گه ر نه ژ ره شبینیه گه هشتبیتته نه قیانا ژیاننی و داخازا مرننی و خوه گوشتننی بکهت» (ایلیا حاوی، الرومنسیة فی الشعر الغربي والعربي، ص ۶۶). دیاره کو هه سترن ب ئیش و نه خوه شیان تاکه ریکه بو زانینا خودای، هه رو ه سا بنیاته بو دانایا ژیاننی و یه کسانیا وی. نه گه ری سه ره کی یی په یدابوونا قی هه سستی ژی په یدابوونا شه رایه له و ما «سان جیست» دبیتت (توندو تیژی و تیکچوونا وژدانی و هه ست و سوزا ژ راستیین بهرچاقین ژيانا جه سته یا مروقی یه، لی رؤسو دبیتت: هه ر نه و ساخله ته نه پاک دبن و وزا مروقی نوودکتهت داکو بگه هیته نازادیا ناقخوی. د هه مان دیالوک دا ناپلیون دبیتت: دقیت نه م په نایا خوه ببه ینه بهر هیزا نه عه قلی × القوى اللاعقلانیه» (بو سهر که فتنا یروژی رؤشه نگیری) (دنکان هیپ، ص ۰۶).

۳/ ناکرنا جیهانا ناشوپ و خه ونا: ژبه ر وی توند و تیژی و خه م و نه خوه شیان

مروق توش دبوو د نه نجامدا تاکه که سه کی گوشه گیر دناؤ جفاکی دا په یدابوو، له و ما ژی و ژبو خوه قورتالکرنا ژ هیزا تاکیی په نایا خوه بره بهر ناشویی کو

ئەو جىپھانە بۇ وى جىپھانەكا نمونە يە نە گرىداى چ دەم و جھېن سنوردارە، بەلكو يى ئازادە دھزرکرن و دودەرگرتنا دەمى وى دقيت. نمونە بۇ قى چەندى ژى» شاتوربان دەمى ھەقالا وى ھيلا، ھەولدا جىپھانەكى بۇ خوھ ئاقابكەت كود ئاشوپا خوھ دا باوھرى ھەبىت كوئە وى دەھقالىنيا خوھ دا يى بەردەوامە» (د. فائز ترحىنى، ص ۹۷۱) ئەقجا ديارديت كورەقېن ژ واقعى بەرەق جىپھانا ئاشوپى خالا ھەقېشكە دناقبەرا رۇمانسىان دا.

۴ / سرۆشت: بەرفرەھبوونا باژېران و پېروونا وان ژ خەلكى بۇ فاكتەرەكى سەرەكى بۇ رەقېنا گەلەك ژ كەسانىن رۇمانسى بۇ گوندان و ژيان دناق سرۆشتى دا فيكتور ھىجو × دىنىت كو سرۆشت دىمەنن خوداوندىنە ھەردەم يى دگەل ھەست و سوزا وەل مرققى دكەت كو خوھ بەرامبەر مەزناتيا خودى ناگرىت، لەوما ئەق حەز ژىكرنە بۇ ئەگەر كو گەلەك ژ وان دەھاتە گھورېن و بەرەق پەرستنا خوداى چوون و وەسا ھزر دكر كو ئەو يى خودى دىبنن د ميانا دار و بەر و گول و گيا دا...» (ايليا، ص ۲۲۱).

۵ / حەژىكرن: رۇمانسىەت ل سەر وى چەندى رىككەفتن پىروزيا حەژىكرنى نامرازەكە بۇ پاك بوونال مرققى» حەژىكرنا رۇمانسى توشى خەم و گازندان دىت، لەوما ئەو رۇمانسىەتى بكارنائىنن ب مەرەما خوھشىن خوھ... و ئەو دىبن نكو قىان و حەژىكرن وەكو ھىزەكا مەگناتىسى يە وان بەرەق لايى خوداى دىت لەوما وانا ھاندنا جقاكى خوھ دكر كوئىاتى حەژىكرنا خوھ ل سەر ھندەك ستوينا بدانن ئەوژى: پىشئىخستنا ھزر و ئايدىولوژيا، يەكسانى، پىروزيا قىانى. و ھەر ئەق حەژىكرنە بوو ئەو بەرەق بىروزيا ئافرەتى برى كو وەسفا وى دكەن و دىژن ئەو فرىشتەكە ژ ئەسمانى ھاتىيە خارى» ھەر ئەق چەندەيە ئەگەر كو دى بىنن كو وىنى ئافرەتى د تىكستىن نقىسەران دا رەنگقەدەت و بوويە لوغزەك نەشيانە ھاوكىشا وى دناق بوارىن ئەدەبى دا چارەسەرىكەن. ئافرەت د ئەدەبى رۇمانسى دا و بتايبەت د ئەدەبى فەرەنسى دا د نەخوشن ب (مرض السل) و مرققى رۇمانسى دقيت دىيانا وىنى ھونەرى دا دياربكەت كو ئافرەت بوئەوھرەكى سەيرە، و ل جىپھانى دفرىت و بەرەف بلنداھىيى دچىت و ل جىپھانا نمونەيى بلند دىت، ئەقجا پىشتى قى وىنەي تىشتەكى سرۆشتىە كو رۇمانسى باوھرى ب قىان و حەژىكرنى بىنن نە ب شەرەيەتا ھەقېنىي، چونكى قىان پەيوەندىەكا ھەرەمەكى يە و بىي پلان دەھىتە ھەبوونى، لى ھەقېنى دەزگايەكى جقاكى يە. (حسىب الحلوي، الادب الفرنسى و عصره الذهبى، ص ۲۵۲). ب قى

شوهی دیاردبیت کوفیانارومانسی ل سهر بنیاته کی ته ده بی و فلسه فی و وجودی هاتیه دانان ژ بو مه زکرنا رولی قان ههستین به شداری د قی دوخی دا دکهن.

ته گهر پرسیار بهیته کرن ته ری ته و فلسه فی د وی سهرده می دا چ بوون و چ روله ک د قی دریبازی دا هه بوو دی دیار بیت کو × ته و فلسه فا بهرنیاس د سهرده می هیگل دا، فلسه فا عقلائی یا فهره نسی بوو ته و ا دیکار رابه ری وی، و فلسه فا ته جریبی یا ئینگلیزی ته و ا هیوم سهرکیشی وی ته و ا تیلکرنا وان هه ردوکان ژ لایی «کانت» قه هاتیه کرن، دیسان بزاقه کا دی ژی یا نوو یا هزری هه بوو ته و ژی رومانسیه تا ته لمانی بوو» (قصه الفلسفة الغربية: جدلیه هیطل، محمد زکریا توفیق، انترنیت)

سه بارهت ناقه روکا گه پوری یا به رهه مین ته ده بی ژ کلاسیکیه تی بو رومانسیه تی هیگو دبیریت «دقین ته دیب ب شیوه کی بنبر خو ژ هه می وان ورده کاری و دهسته واژه پیکهاته یین که قن قورتال بکته ته وین ژ لایی کلاسیکیا هاتینه دانان، چونکی ته و بنه ماییه ژ گیانی سهرده می د دوورن، به لی رومانسیه تی ریکا ده برینی بو ههستین وان قه کریه و ده رگه هین جورا و جور بو داناینه ژ وان ژی شعر، په خشان، شانو،...» (شوقی ضیف، الفن و مذاهبه فی الشعر العربی، ص ۹۵) که واته شعر ئیک ژ وان ریکا بو ته وین شاعران دهوله مه ندیا به رهه مین خوه تیدا دیتی ب تاییه ت د سهدی نوزدی داکو بابه تین شعرا هاتنه نوویکرن و شیوه و روخساری وی هاته گه پورین «پتربا وان کیشین د شعرین قی چه رخی دا بکارهاتین × سوناته tennos بوو ته و ا ژ چار پارچا پیک دهیت. هه روه سا په یف و اتایین فلسه فی ل ده ق شاعرین رومانسی هاتنه تیکه لکرن دگهل هنده ک په یقین تاینی و سوفیگه ری. زنده باری قی چه ندی دگله ک شعرا ندا دی به رچا ق که قیت کو شاعر د وه سفکرنا دیمه نه کی دا دی به ره ف که یسه کا چاره نقیسی مروقی و ژیان و مرنی چیت» (ایلیا حاوی، ص ۳۱). که واته ب شیوه کی گشتی ساخله تین ناقه روکی یین رومانسیه تی بکارئینانا ههست و سوز و ده برینین خویه تی نه دگهل بکارئینانا زمانه کی وژدانی و شیوازه کی ساکار. و وینین هونه ری ژی زوره یا وان وینین ته زمونا نقیسه ری و ته و ژینگه و بارودوخین ته و و جفاکی وی تیدا ژیا یین.

که واته دیاردبیت کو ساخله تین گشتی یین رومانسیه تی ته قه بوون:

- ۱ / گرنگی دان ب ناراستا دلی و گوشه گیر کرنا عه قلی و دهسته لاتا وی، چونکی دل کانیکا ههست و سوز و ده برینا یه.
- ۲ / یاخیبوونا رومانسیا ل سهر هه می سیسته م و یاسا و یاسایین جفاکه، کو روسوی سیسته مه کی نوو بو ماف و جفاکی و یه کسانیی دانا.
- ۳ / قه زقرین بو دنا ق سرؤشتی دا و وه رگرتنا شروشتی وه کو بابه ت و سنور بو دارشتنا هزرین خوه، و گرنگی دان ب بابه تین ئافره تی.